

8. A pædagogiai vizsgálatot e gyakorlati év utolsó hónapjában tehetik le a jelöltek a nyert bizonyítvány alapján.

9. A megbízott igazgatók minden tanév végén részletes jelentést terjesztenek fel a jelöltekről s a gyakorlás közben követett eljárásról.

Függelék: A gyakorlati tanárképzés e szabályzata minden nemű szakiskolában is alkalmazható.

*

Az ügyek igazgatásához jobban értők találhatnak pótolni valót e szabályzatban, de felesleges nincsen benne. A kérdést újból felvető kolozsvári tervezet megokoltan kéri a közoktatásügyi miniszter urat arra, hogy Kolozsváron kezdje meg a gyakorlati tanárképzés szervezését egy új, régóta szükséges állami reáliskola felállítása után annak és az ottani három felekezeti gymnasiumnak megbízásával, a mint ezt már 1883-ban Pirchala, Felméri és Hóman tervezték. Erről azonban nem kívánok itt többet mondani, mert a kérdés általános rendezésének ez csak egy, bár igen lényeges mozzanata. Olyan részlet, a mi nem lehet megvitatás tárgya. Általában az egész ügyben úgy kell immár látnunk, hogy a vitatkozás ideje lejárt. Semmi fontos különbség nem maradt meg a kérdéssel foglalkozók között. A szükség érzete több száz évesnél, a javasolt mód elég sokáig elég sok felől volt tanácskozás tárgya. Itt az ideje, hogy ez a kérdés megszűnjék s az annyi idő óta hintegetett mag végre termő földre jusson.

IMRE SÁNDOR.

KISEBB KÖZLEMÉNYEK.

— **Culturhistoriai fokozatok Schillernél.** A nagy német költőnek van egy pædagogiaiilag értékesíthető gondolata az emberiség culturhistoriai fokozatairól, mely eddig — amennyire tudom — elkerülte a pædagógusok figyelmét. Egy német pædagogiai folyóirat hozza legközelebb e gondolatot tárgyaló közleményemet. Legyen szabad a Magyar Pædagogia olvasóinak figyelmét is felhívnom reá.

E gondolatot Varnhagen von Ense közölte először (l. *Denkwürdigkeiten und vermischte Schriften IV. B., p. 30. kk.*) és a kritikái Schiller-kiadásokban ezen — nem magától Schillertől származó — cím alatt található: *Kulturstufen* (Goedeke Schiller-kiadásában IX., 404 és Bellermannéban XII. 472.). Schiller Humboldt Vilmosnak egy kéziratára írta e gondolatát széljegyzetnek. Humboldt ugyanis a görö-

gökről szóló tanulmányát* előbb Wolf Frigyes Ágostnak, majd Schillernek és Dalbergnek küldte volt áttekintésre avval a kéréssel, hogy írják rá megjegyzéseiket a kézirat széleire. Schiller megjegyzéseiről Humboldt ezeket írja Wolfnak (l. Warnhagen i. h.): «Küldtem (a tanulmányt) Schillernek . . . és mivel ön oly fehéren hagyta a szép széleket, kértem őt, könyörüljön meg rajtuk. Ezt meg is tette és mindenfelét irt hozzá. Van közte igen szép dolog, bár gondolhatja, hogy az eszme egészébe nem igen hatott, mivel a régi irodalomban mégsem járatos. Leirok itt önnek egy megjegyzést, mely úgy szólván *genialis eszmét* (eine genievolle Idee) tartalmaz, vajjon egyszersmind igaz eszmét is, azt döntse el Ön.»

Ez a «genialis eszme» az a gondolat, melyet ezennel ismertetni akarok.

Schiller megjegyzése a következő:

«Nem áll-e az emberi cultura haladásáról körülbelül ugyanaz, a mit minden tapasztalatnál észlelhetünk? Minden tapasztalatnál ugyanis három mozzanatot veszünk észre.

1. A tárgy a maga egészében van előttünk, de zavarosan és elmosódottan.

2. Mi elvlasztunk egyes jegyeket és különbséget teszünk köztük. Ismeretünk világos, de elszigetelt és korlátolt.

3. Összekötjük azt, a mit szétválasztottunk és az egész megint előttünk van, de most már nem zavarosan, hanem minden oldalról megvilágítva.

Az első korszakban voltak a görögök.

A másodikban vagyunk mi.

A harmadik tehát még várható, és akkor nem fogjuk többé visszakivánni a görögöket.»

Amit e gondolatban pädagogiai szempontból jelentőségesnek tartok, az a párhuzam az egyesnek ismeretszerzésében mutatkozó pszichologiai mozzanatok és az emberiség fejlődésében nyilvánuló történeti fokozatok között, vagy hogy ismeretes pädagogiai terminusokkal éljek, a párhuzam formalis és culturhistoriai fokozatok között. Ezek a Schillertől felállított formalis fokozatok (az egésznek zavaros szemlélete; egyes jegyekre való bontás és annak megkülönböztetése; az egésznek világos megismerése) nem egyeznek meg ugyan azokkal, melyeket Herbartnál vagy amelyeket követőinél találunk, és az ő cultur-

* Sechs ungedruckte Aufsätze über das klassische Alterthum von Wilhelm v. Humboldt, herausgegeben von Albert Leitzmann (Deutsche Litteraturdenkmale d. 18. u. 19. Jahrhunderts. Neue Folge ⁸/₁₂). I. Über das Studium des Alterthums und des Griechischen insbesondere.

historiai fokozatai még kevésbé azokkal, melyek például Schiller elméletéből ismeretesek, de erről most nem akarok szólni. Magában a gondolat lényegében azt hiszem, értékes ösztönzés rejlik a pädagogini elméletnek további termékeny munkájára. Ez intést így formulálnám: *Törekedni kellene a culturhistoriai fokozatok oly sorának a megállapítására, mely az ismeretszerzés formalis fokozataival párhuzamos.*

A culturhistoriai fokozatsornak pszichologiai és logikai megokolása az ethikai alapvetés mellett, csak megszilárdíthatná a sor felépítését. Az egész oktatás szervezését oly tagolódás alapján, mely alaki és tartalmi tekintetben megegyező schemát mutat, bizonyára egy észszerű tanterv eszményének tekinthetnők.

Csak rá akartam mutatni e gondolatra. Talán adok vele másoknak ösztönt a további, a részletekbe menő gondolatmunkára.

Mielőtt e soraimat zárnam, még fel akarom használni az alkalmat arra, hogy Humboldtnek egy tételére és Schillernek ehhez hozzáfűződő megjegyzésére felhívjam a figyelmet, melyek, azt hiszem, szintén érdekesek lehetnek mindenkire nézve, aki Herbart pädagogiájával tüzetesebben foglalkozott. Fentemlíttett tanulmányának 15. pontjában Humboldt a nemzetek jellemének egyik mozzanatát abban látja, hogy «mennyiben van valamely nemzet jellemében *sokoldalúság és egység, melyek alapjukban véve egyet jelentenek.*» Ehhez Schiller ezt jegyzi meg: «Még közelebbi magyarázatra szorul. Sokoldalúságot nem lehet elvitatni kortársaink egy nagy részétől, de egységet?»

Humboldt szavai bizonyára mindenkinek, ki Herbartot ismeri, eszébe juttatják az «Allgemeine Pädagogik» mélyen járó fejtegetéseit a sokoldalúságról (különösen az I. könyv 2. fejezetében), melyek épen azt bizonyítgatják, hogy a helyesen értelmezett sokoldalúság és a helyesen értelmezett egység azonosak. Schillernek kortársaira vonatkozó megjegyzése pedig azt mutatja, mily fontos problémája lehetett kora pädagogusainak az, hogy az egység és a sokoldalúság követelményének kielégítésére megmutassák a helyes utat.

Waldapfel János.

*

— Zeitschrift für Pädagogische Psychologie, Pathologie und Hygiene, a címe annak a folyóiratnak, mely főleg a pädagogia újabb, mozgalmairól tájékoztat. A folyóirat 1899-ben indult meg; * most VI. évfolyamát éli. Szerkesztői Kemsies Nándor és Hirschclaff Leo. Évenként hat füzetben jelenik meg, összesen 30—36 ívnyi terjedelemben, Berlinben.

* Első füzetét ismertette Waldapfel János a Magyar Pädagogia 1899. évf. 183—184. lapjain.

Előfizetési ára egy évre 10 márka. Minden füzetben van néhány elméleti cikk; azután következnek ülésekről szóló referatumok, melyek közt legterjedelmesebbek a berlini pszichológiai és gyermekpszichológiai társaságok felolvasásairól és vitatkozásairól szólók; ehhez az állandó rovathoz könyvismertetések és bírálatok csatlakoznak, úgyszintén «Mitteilungen» cím alatt különböző pädagogiai mozgalmakra és intézkedésekre vonatkozó híreket registrál a szerkesztőség; bezárja a füzeteket egy «Bibliotheca pædo-psychologica» felírásu rendszeres könyvészeti összeállítás. Gondoskodni fogunk arról, hogy ezen érdekes folyóirat legfontosabb cikkeinek tartalmáról időről-időre tájékoztassuk olvasóinkat. A közelmúlt 1903. évi folyamában megjelent önálló cikkeik címeit érdeklődés keltése végett fordításban ide iktatjuk: 1. és 2. füzet: Döring A.: Erkölcsi nevelés és erkölcsstan; Flatau G.: A kényszerképzetek pszichológiája; Gusinde A.: Új kísérletek és segédeszközök az énektanításban; Löschohorn Károly: A gimnáziumi görög költői olvasmány tárgyalásához és megbecsüléséhez; Maurer L.: A gyermekek szemléző képességére vonatkozó megfigyelések. — 3. füzet: Gutzmann H.: A beszédhibák összehasonlító pszichológiájához; Fuchs A.: Gyenge tehetségű gyermekeken tett megfigyelések; Kemsies F. és Grünspan A.: Számoló művészekről. — 4—6 füzet: Idelberger H.: A gyermeki nyelvfejlődés főproblemái; Hirschlaff L.: Az idegrendszer hygienéjéhez; Lobien M.: Gyermekeszmények; Gurlitt A.: Az iskola és a nyilvános élet. (f)

*

— Szülői értekezlet. A lőcsei állami főreáliskola volt — tudunkkal — az első, amely a múlt évben, a szülői értekezleteknek a vidéki intézetekben való meghonosításával megpróbálkozott. A tavaly megtartott két értekezlet nagyon szépen sikerülvén, a tanári kar az idén is folytatta azoknak sorozatát. Érdekesnek tartjuk itt megemlíteni azon szerintünk is nagyon praktikusnak látszó újítást, hogy Lőcsén a szülői értekezletek tárgyát nem a tanári kar, vagy az elnök határozza meg, hanem a tárgy választása a szülőkre van bízva, akik azután maguk kéri a tanári testületet, hogy ezt, vagy azt az épen időszerű kérdést, amelyről felvilágosítást óhajtanak nyerni, tűzzék egy szülői értekezleten a megbeszélés tárgyául. Ezen újítás eddig nagyon szépen be is vált. Így tavaly a lőcsei színházi évad beállása előtt a közönség maga kérte a főreáliskola igazgatóságát, hogy a tanulók színházba járásáról tartson szülői értekezletet, amelynek az a praktikus eredménye lett, hogy Lőcsén is létesítették az ifjúsági színelőadásokat és a szülők és tanárok között ezen értekezleten történt megbeszélés és megállapodás folytán szabályozták a tanulók színházba járásának módozatait és ellenőrzését. A behozott rendszer

úgy a mult évi, mint az idei színházi évad alatt is nagyon célszerűnek bizonyult.

Az idei február 21-ikén megtartott szülői értekezletet is maguk a szülők kérték. Ezen értekezleten *Vende Ernő* tanár tartott, — szintén a szülők kívánságára, — előadást: *A délelőtti egyhuzamban való és a két részre osztott délelőtti és délutáni tanítás előnyeiről és hátrányairól.* A gyűlést *Walther Béla* elnöklő igazgató nyitotta meg, aki örömmel üdvözölte a szép számú közönséget, amely ismét összegyűlt, hogy — amint az a leghasznosabb és legüdvösebb — szülők és tanárok együtt beszéljenek meg egy, gyermekeink szellemi és testi fejlődésére fontos pædagogiai kérdést. Ezután az előadó a kitűzött kérdést: öt szempontból vette tárgyalás alá: 1., a tanulók egészsége, 2., a tanulók túlterhelése, 3., a szülők és szállásadók, 4., a tanárok és 5., a helyi viszonyok szempontjából és a hazai és külföldi szak tudósok, orvosok idevágó véleményeinek is elősorolása után azon következtetésre jutott, hogy a délelőtti oktatás eredménye minden tekintetben fölér a két részre osztott tanítás eredményével és még azon előnye is van, hogy a tanulók egész délutánját szabadon hagyja, ami által a tanulóknak elég ideje marad úgy az üdülésre, mint a tanulásra. Az előadás után élénk és érdekes eszmecsere fejlődött ki, amelyben a közönség részéről *Matavovszky Aladár* kir. törv. bíró; *Bartsch Gyula* takarékpénztári vezérigazgató, *Burián Lajosné* kir. főmérnök, *ösv. Wittlingerné*, *Förster Rezső* tanár (mint apa), *Wolf Gyuláné*, *Kalmár Elek* kir. kath. főgimnáziumi, *Klimkó Mihály* áll. felsőbb leányiskolai igazgatók és még többen vettek részt. *Walther Béla* elnöklő igazgató összegezvén az elhangzott véleményeket, ezek végeredményeképen megállapítja, hogy az értekezlet az egyfolytában való, délelőtti tanítás mellett nyilatkozik. Ennek következtében az értekezlet elhatározta, hogy a szülők ez irányban kérelmet fognak intézni a közoktatásügyi miniszteriumhoz.*

v.

* Ha a szülőkre bizzuk a döntést ebben a kérdésben, előrelátható, hogy mindenütt így fognak határozni. Általában kérdéses, hogy célszerű-e egyes pædagogiai kérdéseket mintegy döntés végett a szülői értekezletek elé vinni s nem helyesebb-e megmaradni a fölvilágosító megbeszélések körében, lévén általában a nevelési kérdésekben a közönség a fölvilágosítandó, s a tanárság a fölvilágosító.

Szerkesztő.